

OVB helyett NVB: nagyobb függetlenség, több garancia

Az Alapjogokért Központ összehasonlította a korábbi Országos Választási Bizottságra vonatkozó, illetve az új Nemzeti Választási Bizottságra vonatkozó szabályozást, és arra a megállapításra jutott, hogy a választásokat ellenőrző legfontosabb szerv függetlensége és működésének törvényi garanciákhoz kötöttsége is nőtt. Az NVB függetlenségének megerősödését a választott tagok hosszabb, parlamenti ciklusoktól elválasztott mandátuma, a tagok államfő általi jelölése, az immár törvényben garantált mértékű tiszteletdíj és a választott tagság új feltételeként meghatározott jogi egyetemi diploma biztosítja. A működés átláthatóságát szolgálja ezek mellett, hogy egyértelművé vált a testület iránymutatásainak jogi helyzete és a korábbiakkal szemben kötelező a nyilvános ügyrend megalkotása is. Bár az új szabályozás így valóban hozott változásokat a választások törvényességét biztosító szervek rendszerében, az NVB elsődleges funkciója változatlan maradt: a választási eredmény megállapítása, a választások tisztaságának, törvényességének biztosítása, a pártatlanság érvényesítése és szükség esetén a választás törvényes rendjének helyreállítása.

A tagok választása és megbízása

A Nemzeti Választási Bizottság (NVB) az Országos Választási Bizottság (OVB) helyét vette át a választások törvényességét felügyelő és ellenőrző szervek rendszerében.¹ Míg azonban a korábbi és a jelenlegi testület hatásköreiben nincs lényegi eltérés, addig az OVB jogutódjaként működő NVB választott tagjainak választása alapvetően más, függetlenségüket erőteljesebben érvényre juttató rendszerben történik. Az OVB korábbi öt választott tagját a miniszter által történt jelölést követően az Országgyűlés választotta meg a jelen lévő országgyűlési képviselők egyszerű többségével.² Ez, az aktuális kormánypártokhoz szorosabban kapcsolódó folyamat korábban több esetben, így a 2002-es és a 2006-os választásokat megelőzően, majd a 2008-as népszavazás hosszas jogi vitákat kiváltó kiírási folyamata során is megalapozta a tagok személyéről folytatott politikai vitákat.³

A 2010-es országgyűlési választások során hozott, erősen vitatott döntései miatt éles bírálatokat kiváltó OVB 2013-ban történt megszűnésével a testület tagjainak mandátuma is megszűnt.⁴ Az újonnan felállt NVB-nek – elődszervével megegyezően – egyrészt az Országgyűlés által megválasztott, másrészt pártok által megbízott tagjai vannak. Az NVB választott tagjait az új választási eljárási törvény értelmében a miniszter helyett az államfő jelöli, a jelölés új feltétele a jogi egyetemi diploma.⁵ A korábbi öt helyett hét választott taggal, illetve egy helyett három póttaggal működik a testület. A tagok személyéről az Országgyűlés egyetlen szavazással dönt, melynek során az első fordulóban és a második fordulóban a jelen lévő országgyűlési képviselők legalább kétharmadának igen szavazatára van szükség, a harmadik fordulótól elegendő a jelen lévő parlamenti képviselők többségének igen szavazata. A második és a további szavazásokra a köztársasági elnök új jelölteket javasolhat. Szintén fontos, az NVB választott tagjainak függetlensége felé mutató lépés, hogy mandátumuk kilenc évre szól – mely az új NVB megválasztásáig, illetve annak alakuló üléséig meg is hosszabbodhat –, szemben az OVB tagjainak parlamenti ciklusokhoz kötött négyéves megbízási idejével.⁶

Az OVB-hez hasonlóan az NVB-nek is vannak megbízott tagjai: az országgyűlési választásokat megelőzően az NVB egy-egy tagját az országgyűlési frakcióval rendelkező pártok delegálják, akiknek mandátuma megszűnik a választások kitűzésével, ezt követően pedig egy-egy tagot az országos listát állító jelölő szervezetek bízhatnak meg. A korábbi szabályozás szerint nem szűnt meg a frakcióval rendelkező pártok által delegált tagok mandátuma, de az országgyűlési képviselőcsoporttal nem rendelkező, országos listát állító pártok (2010-ben ilyen volt pl. a Jobbik és az LMP) is küldhettek egy-egy tagot az OVB-be. A pártok által delegált tagok tekintetében az új törvényi szabályozás tehát világosan elválasztja egymástól a választási kampány előtti és alatti időszakot, így teremtve egyértelműbb és átláthatóbb helyzetet. Jelölő szervezetként szintén delegálhatnak egy-egy tagot az országos nemzetiségi önkormányzatok, de e tagok csak a nemzetiségeket érintő ügyekben rendelkeznek szavazati joggal, egyéb ügyekben tanácskozási joggal vesznek részt az NVB munkájában.

Iránymutatások, nyilvános ügyrend, szabályozott költségtérítés

Az NVB-nek az OVB-hez hasonlóan továbbra is fontos szerep jut a választással kapcsolatos jogszabályok egységes értelmezése terén, a választási szervek számára jogilag nem kötelező erejű, de a gyakorlatban várhatóan jelentős szerephez jutó iránymutatások kiadásával.⁷ Korábban az OVB állásfoglalásokat adhatott ki, ezek jogi hatása azonban nem volt tisztázva a törvényben – ellentétben a hatályos szabályozás megoldásával – és azokkal kapcsolatban többször felmerült a „burkolt jogalkotás” gyanúja.⁸ Az új szabályozás megszünteti ezt a bizonytalanságot, rögzítve, hogy az iránymutatás valóban csak iránymutatásként szolgál, jogi kötőereje nincs.

További, a nyilvánosságot és az átláthatóságot segítő törvényi változás, hogy kötelezővé vált nyilvános ügyrend megalkotása az alakuló ülés után 30 napon belül.⁹ Apróbb változást jelent, de szintén a függetlenséget erősítheti a tagok – így részvételükhöz viszonyítva időarányosan a megbízott tagok – törvényben garantált *tiszteletdíjának* bevezetése, melyet korábban miniszteri rendelet szabályozott.¹⁰ Emellett a választott tagok *költségtérítésének* miniszteri rendeletben történő szabályozását a választási eljárásról szóló törvény már előírja, míg a korábbi törvény nem tartalmazott ilyen kötelezést, így nem volt jogszabályban garantált a költségtérítés léte és mértéke.¹¹

A külképviseleteken leadott szavazatok számlálásáért és az ottani eredmények kihirdetéséért korábban felelős OVB e jogkörét az NVB is átveszi, új szerepet kapott eközben a külhoni magyarok szavazásánál: felügyeli a magyarországi lakcímmel nem rendelkezők levélben beérkezett szavazatainak NVI általi feldolgozását.

¹ Az NVB fő feladatairól ld. A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (Ve.) 14.§ (1)

Az OVB nem teljes körű függetlenségéről ld. Nemzeti Integritás Tanulmány, 2011 (Transparency International), 129.o.

² Belügyminiszter, később az önkormányzati és területfejlesztési, majd az önkormányzati, legutoljára pedig a közigazgatási és igazságügyi miniszter.

³ A választási szervek vezetőinek korlátozott politikától való függetlenségéről ld. Nemzeti Integritás Tanulmány, 2011 (Transparency International), 133-135. o.

A korábbi eljárási törvény mindösszesen annyit írt elő, hogy a jelölő miniszternek a jelölést „a pártok javaslataira is figyelemmel” teszi meg. A választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény 23.§ (4)

⁴ http://index.hu/belfold/2010/valasztas/nem_eloszor_kovetelik_az_ovb_elnoknek_fejet/

Ve. 352.§ (1)-(2)

⁵ További feltételek a magyarországi lakcím, és az itteni központi választói névjegyzékben szereplés.

⁶ Az „állandóbb” tagság jelentette előnyökről ld. Nemzeti Integritás Tanulmány, 2011 (Transparency International), 132. o.

⁷ Ve. 51.§ (2) szerint az iránymutatás kötelező jogi hatással nem rendelkezik, kizárólag iránymutató jellegű, ellene jogorvoslatnak helye nincs.

⁸ Bodnár Eszter: A választójog alapjogi tartalma és korlátai, 77.p (Budapest, 2014 HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.)

⁹ Ennek szükségességéről ld. Nemzeti Integritás Tanulmány, 2011 (Transparency International), 136-137. o.

¹⁰ Ennek szükségességéről ld. Cserny Ákos: i. m., 23. o.

¹¹ Ve. 19.§(5)